

Kogemusi lastekaitsetöötajate supervisioonist

Tiina Merkuljeva

superviisor, lastekaitse valdkonna töönoustamiste koordinaator

Supervisiooni kui reflektiivset praktikat kasutatakse Eesti sotsiaaltöös järjest enam. Eesmärk on toetada inimeste heaolu eest seisvate spetsialistide, professionaalsete võrgustike ja organisatsioonide toimimist nii tulemust kui ka inimesi väärtustaval moel.

Supervisioon aitab enda eest hoolitseda ja teha oma tööd targalt: olla teadlikum enesest, oma ametirollist ja kohast võrgustikus, teadvustada sekumiste mõju kliendile ning enda isiklike ressursse, võimeid ja pädevuse piire (Merkuljeva ja Vesso 2013). Supervisioon seob omavahel sotsiaaltöö teooria ja praktika ning võimaldab enese ning teiste professionaalset kogemust peegeldades õppida, tulla toime eetiliste dilemmadega, jagada kolleegidega vastutust, leida lahendusi keerulistele juhtumitele ja ammutada energiat edukogemusest.

Artikli eesmärk on jagada seniseid supervisioonikogemusi ning julgustada spetsialistide supervisiooni eri ideid kasutama veelgi rohkem.

Areng Eesti lastekaitsetöös

2016. aastast korraldatakse kohalike omavalitsuste lastekaitsetöötajate supervisiooni riiklikult. Selle ajaga on supervisioon kui järjepidev praktika palju arenenud koostöös kõigi supervisioonis osalejatega, sotsiaalkindlustusameti lastekaitseosakonnaga ja superviisoritega.

2013. aastal, mil sotsiaalministeerium ja MTÜ International Supervision and

Coaching Institute (ISCI) töötasid koos välja lastekaitsetöötajate supervisioonisüsteemi, oli supervisiooni praktika veel üsna lapsekingades, ja kättesaadav pigem juhuslikult ning projektipõhiselt. Enese ja oma tööviiside järjepidev reflekteerimisvõimalus oli kättesaadav vähestele. 88,7% väiksemate kohalike

Supervisioon aitab enda eest hoolitseda ja teha oma tööd targalt.

omavalitsuste lastekaitsetöoga tegelevatel spetsialistidel puudus individuaalse ja 68% grupisupervisiooni kogemus (Merkuljeva ja Vesso 2013).

Praegu on lastekaitsetöötajatele tagatud korralikult grupisupervisioon, mis toimub kord kvartalis. Lastekaitsetöötajad saavad superviisoriga kokku kahekümnes grupis üle Eesti. Nii on grupisupervisioon tagatud ligi 160 lastekaitsetöötajale. Tegu on protsessiga, mis jätkub aastast aastasse. See tagab lastekaitsetöötajate kestva toetuse ja professionaalse arengu.

Individuaalne supervisioon on praegu iga kohaliku omavalitsuse korraldada.

Individaalset supervisiooni pakuvad oma töötajatele enamasti jõukamad omavalitsused ja praegu on see pigem juhuslik. Vajadus individuaalse supervisiooni järele tekib enamasti kriisiolukorras. Oluline on aga märkida, et supervisioon ei ole otseselt kriisinõustamise meetod. Supervisiooni eesmärk on ennetada kriisi sattumist.

Lastekaitsetöötajate gruppidele lisaks toimub grupisupervisioon ka lastekaitse valdkonna juhtidele. See on kõige uuem praktika, mida on rakendatud viimased 1,5 aastat ja juhid on selle väga hästi vastu võtnud.

Eestis on supervisioon ja lastekaitsetöö arenenud käsikäes. Sellele on aidanud kaasa uue lastekaitseaduse jõustumine ja rakendumine, haldusreform ja lastekaitsetöö selgem spetsialiseerumine teiste sotsiaaltöö valdkondade seas. Eestis on tekkimas järjepideva supervisiooni korraldamise praktika. Grupisupervisiooni formaadi on hästi vastu võtnud nii lastekaitsetöötajad kui ka nende juhid. Supervisiooni tullakse enamasti teadlikult ja järjest enam valmistatakse ette – valmis on mõeldud konkreetset küsimused, teemad ja juhtumid, mida koos grupiga läbi töötada. Kätesaadavamaks tuleks muuta ka individuaalne supervisioon, sest kõiki teemasid ei saa rühmatööna käsitleda. Enamasti on selleks kaks põhjust: tegu on väga diskreetse juhtumiga või töötaja jaoks liiga isikliku teemaga. Tõhusa meetodina on end õigustamas võrgustikusupervisioon.

Millal tuge vajatakse?

Haldusreformi tulemusel on lastekaitsetöötajad asunud tööle ka sellistesse piirkondadesse, kus varem pole lastekaitsetöötajat olnud ning süsteemne lastekaitsetöö puudus. Nendes piirkondades on lastekaitsetöötaja praegu n-ö nullist oma valdkonna ja praktika arendaja ning vajab tuge nii kohalikust omavalitsusest kui ka supervisiooni abil väljastpoolt.

Lastekaitsetöö eeldab spetsialiseerumist,

seetõttu on pärast haldusreformi asunud kohalikes omavalitsustes tööle mitmed valdkonnas alles alustavad lastekaitsetöötajad. Väiksemates kohalikes omavalitsustes on tekkimas lastekaitsetöötajate paardid või väikesed meeskonnad, kes töötavad küll käsikäes sotsiaaltöötajatega, peretöötajatega ning teiste tugispetsialistidega, kuid tegelevad kõigi lapsi ja peresid puudutavate küsimustega. Suuremates kohalikes omavalitsustes on lastekaitseteenistused, kus spetsialistide vahel on selgem tööjaotus.

Lastekaitsetöötajatel võib kergesti tekkida kaastundeväsimus, ületöötamisest põhjustatud väsimus ja läbipõlemisoht.

Lastekaitsetöö sisu mõjutab palju kogukondade ja paikkondade ajalooline ning kultuuriline taust, aga ka kohalike omavalitsuste tulubaas, seda just teenuste osutamisel ja võimekuses teha valdkonnaülest koostööd maakonna tasandil. Nendes omavalitsustes, kus lastekaitsetööd juhivad asjatundlikud valdkonnajuhid, kes väärtustavad oma töötajaid, on lastekaitsetöötajad ka rohkem toetatud ja vajaduse korral kaitstud asjatute rünnakute eest.

Kõik eespool kirjeldatud arengud tulevad supervisioonigruppidesse kaasa: supervisioonis osalejate lastekaitsetöö kogemus on erinev, nagu ka meeskonna suurus ja sellest tulenev toetusvajadus.

Mitmed teemad, millega supervisiooni tullakse, on seotud lastekaitsetöötaja rolliga kohalikus omavalitsuses: millised on riigi ja kohaliku omavalitsuse ootused lastekaitsetöötajale ning kuidas on need ootused omavahel tasakaalus või vastuolus; millised on kooli, lasteaija ja lastekaitsetöötajate vastastikused rolliootused ja vastutuse jagunemine

lapse heaolu kontekstis; lapsevanemate ja lastekaitsetöötaja vastutus lapse heaolu eest; lastekaitsetööga seotud müüdid ja halvustav suhtumine lastekaitsetöötajatesse, mis on tekkinud meedias kajastatud üksikjuhtumite tõttu.

Lastekaitsetöö on juhtumikorralduslikku laadi, seetõttu on paljud supervisiooni teemad ka sellega seotud, näiteks: millal on asjakohane juhtumit algatada; lastekaitsetöötaja ja teiste seotud asjaosaliste rollid töös juhtumiga; lastekaitsetöötaja kui võrgustiku juht ja koordinaator ning sellega kaasnevad oskused ja vastutus; kuidas kaasata teisi spetsialiste ja parandada nende teadlikkust lastekaitsetöö ülesannetest ja enda vastutusest jpm.

Supervisioonil vajavad lastekaitsetöötajad ka psühholoogilist tuge: seistes silmitsi lapse eraldamisega perest; lapse väärkohtlemise või surmajuhtumite puhul; selliste lugudega seoses, milles ilmneb nn ülekande mehhanism kliendilt spetsialistile, mis on emotsionaalselt kurnav. Lastekaitsetöötajatel võib kergesti tekkida kaastundeväsimus, ületöötamisest põhjustatud väsimus ja läbipõlemisoht. Seepärast vajavad nad eelkõige tööandjalt asjatundlikku toetust.

Seega võimaldab supervisioon lastekaitsetöötajatel paremini lahti mõtestada oma rolli kohalikus omavalitsuses, kogukonnas ja teiste spetsialistide hulgas. Samuti töötada läbi keerulisi lastekaitsetöö juhtumeid ning saada kolleegidelt erapooletut vaadet ja tuge otsustamisel; töötada oma tunnetega, maandada stressi ning töötada läbi klienditööga kaasnevaid ülekandemehhanisme.

Võrgustiku- ja juhtide supervisioon

Grupisupervisioonile lisaks on viimase kahe aasta jooksul jõudsalt juurdunud selline supervisiooni vorm nagu võrgustikusupervisioon, mis on mujal maailmas tuntud kui

cross-professional supervision. (Beddoe ja Howard 2012) Taotluse võrgustikusupervisiooniks saab esitada sotsiaalkindlustusameti lastekaitseosakonnale siis, kui lapse ja pere ümber koondunud spetsialistid vajavad tuge juhtumi lahendamisel.

Põhjusi selleks võib olla mitu: nt mõne lapse käitumuslikud erivajadused koolis või lasteaias ning õpetajate ja lapsevanemate mure sellega seoses; võrgustikuliikmete rollijaotus ja omavaheline koostöö või erimeelsused ning vastutuse küsimused; kuritegelikkusele kalduvate noorte kambad ja nende ohjamine; asenduskodu, kohaliku omavalitsuse ja kooli koostöö eestkostel olevate lastega tegelemisel jpm. Sel juhul kutsutakse kokku iga konkreetse juhtumiga seotud spetsialistid, kellest abivajava lapse ümber moodustub toetav ja tark meeskond. Eesmärk on tegutseda lapse huvides ja leida lahendus, mis koondab iga spetsialisti kompetentsi, professionaalse vaate ja ekspertiisi. Selliselt toetatakse abivajajat ja teineteist.

Iga lastekaitsetöötaja vajab tarka, toetavat ja oma rolliga toimetulevat juhti.

Lastekaitsetöötajate supervisioonile lisaks alustati 2019. aastal ka kohalike omavalitsuste sotsiaalvaldkonna juhtidele mõeldud supervisioonigruppidega. Nendes gruppides osalevad sotsiaalnõunikud, sotsiaallosakonna juhatajad ja mõnel juhul ka abivallavanemad või abilinnapea. Lastekaitsetöö on keeruline ja vastutusrikas, seetõttu vajab iga lastekaitsetöötaja tarka, toetavat ja oma rolliga toimetulevat juhti. Nii tulevadki juhid kokku kahes grupis üle Eesti, et jagada oma kogemusi lastekaitsetöö korraldamisest ja mõelda koos selle üle, kuidas oma töötajaid paremini toetada ning ise juhina areneda.

A s j a o l u , e t h u v i j u h t i d e

supervisioonigruppide vastu kasvab üha enam, näitab seda, et oma töötajaid väärtustatakse. Supervisioonis peetakse tähtsaks oma osakonna töötajate toetamist, tööjaotust ning uute võimaluste ja teenuste loomist, juhi rolli ja koostööd teiste kohaliku tasandi asutustega, ennetustegevust, lastekaitse poliitikat nii kohalikus omavalitsuses kui ka kogu riigis.

Võrgustikusupervisioon on tööriist, mis võimaldab teha sisulist valdkondadeülest koostööd ning kaasata selle abil olulisi ressursse teadlikumalt. Juhtide supervisioon mõjutab otseselt juhtimiskvaliteeti kohalikus omavalitsuses ning selle kaudu ka lastekaitsetöötajate heaolu.

Kokkuvõtteks

Eesti lastekaitsevaldkonnas on tekkimas supervisiooni praktika. Supervisioonivajadust teadvustatakse üha rohkem ning supervisiooni tullakse rõõmuga ja huviga oodatakse ka järgmist kohtumist. Lastekaitsetöötajad on õppinud supervisiooni kasutama – tullakse oma teemade ja küsimustega, mis on läbi tunnetatud ning sõnastatud. Kogemuste ja lugude jagamine toetab ühte kuuluvustunnet ning annab jõudu nii töötajale kui ka lapsele, kelle heaks tööd tehakse.

Lastekaitsevaldkonnas on kasutusel sellised supervisiooni vormid nagu lastekaitsetöötajate

ja lastekaitsevaldkonna juhtide grupisupervisioon, kuhu saab registreeruda sotsiaalkindlustusameti kaudu, ning võrgustikusupervisioon, mida saab taotleda sotsiaalkindlustusameti kaudu.

Kohalikud omavalitsused võiksid kaaluda ka individuaalsupervisiooni võimaldamist oma töötajatele. Individuaalsupervisiooni puhul on mujal maailmas levinud selline praktika, et töötajad saavad juhiga kooskõlastades omale superviisori ise valida. Sellise supervisiooni sagedus on 1–2 korda kuus ning kestvus oleneb sellest, millised on superviseeritava spetsialisti vajadused või käsitletav juhtum.

Mis puudutab korrakindla supervisiooni ellu viimist teistes valdkondades, siis Eestis rakendab seda ka töötukassa. Teistes riikides on korrakindel supervisioon kasutusel sotsiaaltöös laiemalt (ka hoolekandes, ohvriabis), kriminaalhoolduses ja politseitöös, tervishoius (nt arstid ja õed) ning hariduses (õpetajad, tugispetsialistid). Supervisiooni rakendamisel on võtmesõnadeks süsteemsus ja järjepidevus. Ainult sel moel on supervisioon mõjus ja tulemuslik.

Vaata lisainfot MTÜ International Supervision and Coaching Institute (ISCI) kodulehelt www.isci.ee. Küsimuste tekkimise korral kirjuta: tiina.merkuljeva@isci.ee.

Viidatud allikad

- Beddoe, L., Howard, F.** (2012). Interprofessional supervision in social work and psychology: mandates and (inter)professional relationships. *The Clinical Supervisor*, 31 (2), pp. 178–202.
- Merkuljeva, T., Vesso, S.** (2013). Lastekaitsetöötajatele suunatud supervisiooni süsteemi väljatöötamine. International Supervision and Coaching Institute. Tallinn. www.sotsiaalkindlustusamet.ee/sites/default/files/content-editors/Sotsiaalteenused/Abiks_spetsialistile/lastekaitsetootajatele_suunatud_supervisiooni_systeemi_valjatootamine.pdf.
- Merkuljeva, T.** (2017). Supervision experience and expectation of child protection workers in Estonian municipalities. *Inspire and Be Inspired – A Sample of Research on Supervision and Coaching in Europe*. Edit by: Geißler-Piltz B., Nemes, É., De Roos, S. L'Harmattan, 177–186.